

INDIVIDUALIZACIJA KAZENSKIH SANKCIJ

I. POJEM INDIVIDUALIZACIJE KAZENSKIH SANKCIJ

- **individualizacija kazenskih sankcij** je prilagoditev kazenske sankcije teži in naravi kaznivega dejanja
- **zakonska individualizacija**: na zakonodajnem področju hierarhična razporeditev kaznivih dejanj omogoča, da sodišče v konkretnem kazenskem postopku izbere in odmeri kazensko sankcijo, s katero bo zadostilo zahtevi po sorazmernosti sankcije s stopnjo kršitve in stopnjo krivde ter občutku pravičnosti in resocializaciji storilca
- **sodna individualizacija**:
  - kvalitativna sodna individualizacija: odločanje sodišča o tem, katero vrsto kazenske sankcije bo uporabilo, upoštevati mora težo in okoliščine kaznivega dejanja, stopnjo storilčeve krivde in osebnost storilca
  - kvantitativna sodna individualizacija: odločanje sodišča o višini izbrane kazenske sankcije, upošteva vse možnosti, ki jih daje KZ za višjo, nižjo, strožjo ali milejšo sankcijo
- **penitenciarna individualizacija**: se odvija med izvrševanjem kazenskih sankcij, nanaša se na izvrševanje prostostnih kazni, sredstva in oblike penitenciarnе individualizacije so predmet kriminologije in penologije

II. SISTEMI IN SREDSTVA ZA INDIVIDUALIZACIJO KAZENSKIH SANKCIJ

- sodobna kazenska zakonodaja izpolnjuje zahteve za individualizacijo na 2 načina:
  - zakonodaja podrobno ureja poglobitve možnosti, sredstva in načine individualizacije ter sodiščem namenja manjšo vlogo in pomen pri njenem izvajanju (*primer: sistem sodne odmere kazni v ZDA, natančno in taksativno smernice za sodno odmero kazni, sodišča imajo majhne okvire za prosto presojo*)
  - zakonodaja predvideva nekatere možnosti, sredstva in načine individualizacije, vendar imajo sodišča pri njeni presoji velik delež – sodišče imajo zelo veliko pooblastil glede izbire kazenske sankcije in glede izbire kazni

III. SISTEM, SREDSTVA IN MOŽNOSTI ZA INDIVIDUALIZACIJO KAZENSKIH SANKCIJ PO KZ

- KZ daje široke možnosti za individualizacijo v okviru kazni, oblik njenega nadomestila in drugih kazenskih sankcij
- **individualizacijo omogočajo**:
  - izrekanje denarne kazni v dnevni zneskih
  - določitev novih stranskih kazni (*primer: prepoved vožnje motornega vozila*)
  - izvršitev kazni zapora do 3 mesecev z delom v korist lokalne skupnosti
- pri sodni individualizaciji obstajajo številne možnosti in sredstva prepuščena prosti presoji sodišča
- individualizacija je dolžnost sodišča, ki jo mora izpolniti ob upoštevanju vseh pooblastil KZ – kljub temu sodišča premalo izrabljajo ponujene možnosti in se nagibajo k standardiziranim oblikam in odmeram kazenskih sankcij

ZNAČILNOSTI IZVRŠEVANJA KAZENSKIH SANKCIJ

I. KRIMINALNOPOLITIČNI NAMEN IZVRŠEVANJA KAZENSKIH SANKCIJ

- izvrševanje kazenske sankcije pomeni **konkretno uresničitev abstraktno predpisane sankcije** zoper storilca kaznivega dejanja, kot je določena v KZ

- z izvršitvijo kazni se uresničuje njena **generalno preventivna in specialno preventivna funkcija**
- izvršitev kazenske sankcije je tudi **praktičen ukrep**, ki služi **začasni izločitvi nevarnih storilcev iz okolja**
- izvrševanje kazni se je **postopno humaniziralo**
- vedno večji pomen je v okviru izvrševanja kazenskih sankcij pridobivala **resocializacija**
- danes obstajajo za izvrševanje kazenskih sankcij mednarodno priznana pravila, ki določajo minimum pogojev, ki jih mora država spoštovati pri izvrševanju odvzema prostosti, ter minimum pravic, ki jih mora omogočiti zaporniku, poleg tega pa je treba pri izvrševanju kazni zagotoviti spoštovanje človekovega dostojanstva

II. NAČELA ZA IZVRŠEVANJE KAZENSKIH SANKCIJ PO KZ

- izvrševanje kazenskih sankcij podrobneje obravnava penologija (*podrobneje ureja ZIKS*)
- kazensko pravo določa samo načelna izhodišča in okvire za izvrševanje kazenskih sankcij
- KZ obsega načelne določbe o izvrševanju kazenskih sankcij, ki opredeljujejo:
  - vsebino izvršitve kazenskih sankcij
  - pravice obsojencev
  - meje odvzema in meje omejitev pravic obsojencev
  - ravnanje z obsojenci
  - meje posegov v zasebnost obsojencev

1. NAČELO ZAKONITOSTI

- kazenska sankcija mora biti izrečena s pravnomočno sodno odločbo
- kazenska sankcija se sme izvršiti le proti osebi, na katero se nanaša
- zakon lahko določi, da se smejo storilcu odvzeti ali omejiti njegove pravice, kolikor je nujno potrebno za izvršitev posamezne kazenske sankcije (*zato da se doseže namen kazenskih sankcij – generalna in specialna prevencije*)
- osebe, proti kateri se izvršuje kazenska sankcija, ne sme mučiti, ali z njo okrutno ali ponižujoče ravnati – če je takšnemu ravnanju kljub temu podvržena, ji je treba zagotoviti sodno varstvo (*konyencija*)

2. NAČELO HUMANOSTI

- kazenska sankcija pomeni za storilca zlo – jemlje ali omejuje mu pravice, ki jih je pred njo imel in prosto užival
- odvzem ali omejitev pravic v okviru izvrševanja kazenskih sankcij mora biti humana
- odnos do obsojencev mora biti human, obsojencu je treba zagotoviti spoštovanje njegove osebnosti in dostojanstva, varovati njegovo telesno in duševno celovitost
- prisilni ukrepi zoper obsojence morajo biti skrajno omejeni, še posebej uporaba fizične prisile in strelnega orožja

3. NAČELO PREVZGOJE IN RESOCIALIZACIJE

- resocializacija in prevzgoja sta prostovoljni
- namen prevzgoje in resocializacije je omogočiti storilcu, da po prestani kazni ne bo ponavljal kaznivih dejanj
- obsojenca skušamo pripraviti na življenje na prostosti tako, da bo živel in delal v skladu s pravnim redom

4. NAČELO INDIVIDUALIZACIJE

- s penitenciaro individualizacijo prilagodimo izvršitev kazenske sankcije osebnosti storilca
- obsojenci se razvrščajo v **različne vrste kazenskih zavodov** glede na to, koliko mora biti omejena njihova prostost: zaprti zavodi, polodprti zavodi, odprti zavodi
- sodišče lahko odredi, v kakšnem zavodu naj obsojenec prestaja zaporno kazen, vendar tega ni dolžno storiti

- zaporno kazen do 3 mesecev je možno izvršiti tako, da obsojenec namesto nje opravi **delo v korist lokalne skupnosti ali humanitarnih organizacij** – delo se razporedi tako, da ne moti njegovega delovnega razmerja
- če obsojenec ne izpolnjuje nalog, lahko sodišče odredi, da se izrečena zaporna kazen izvrši

III. POGOJNI ODPUST

1. POJEM POGOJNEGA ODPUSTA

- **pogojni odpust** je odpust obsojenca s prestajanja zaporne kazni, ki je še ni prestal v celoti, pod pogojem, da v času, za katerega mu je bila izrečena zaporna kazen, ne bo storil novega kaznivega dejanja
- to naj bi motiviralo obsojence, da bi se v kazenskem zavodu bolje obnašali, bili bolj disciplinirani in delavni
- poleg tega naj bi pogojni odpust tudi pripravil obsojenca na svobodno življenje

2. POGOJI ZA UPORABO POGOJNEGA ODPUSTA

- **formalni pogoj za odpust:** obsojenec mora prestati vsaj 1/2 zaporne kazni, na katero je bil obsojen, obsojenci, katerim je bila izrečena zaporna kazen nad 15 let morajo prestati vsaj 3/4 kazni, izjemoma je dovoljen pogojni odpust potem, ko je obsojenec prestal 1/3 zaporne kazni, če obstajajo posebne okoliščine, ki se nanašajo na storilčevo osebnost in kažejo na to, da storilec ne bo ponovil kaznivega dejanja
- **materialni pogoj za odpust:** obsojenec je lahko pogojno odpuščen, če je utemeljeno je pričakovati, da ne bo ponovil kaznivega dejanja

3. PREKLIC POGOJNEGA ODPUSTA

- če pogojno odpuščeni v času trajanja kazni stori novo kaznivo dejanje, je možno pogojni odpust preklicati
- preklic pogojnega odpusta je:
  - obvezen, če je sodišče za novo kaznivo dejanje izreklo zaporno kazen nad 1 leto
  - fakultativen, če je sodišče za novo kaznivo dejanje izreklo zaporno kazen do 1 leta, v tem primeru mora sodišče napraviti prognozo obsojenčevega vedenja in pri tem upoštevati: sorodnost, pomen, nagibe storjenih kaznivih dejanj, in druge okoliščine, ki kažejo na to, ali je preklic pogojnega odpusta utemeljen ali ne
- če sodišče ne prekliče pogojnega odpusta, se pogojni odpust podaljša za čas, ko obsojenec prestaja zaporno kazen
- če sodišče prekliče pogojni odpust, izreče kazen po pravilih o odmeri kazni v stežu
- če stori obsojenec v času pogojnega odpusta novo kaznivo dejanje, ki ima za posledico preklic pogojnega odpusta, vendar se to s sodbo ugotovi šele, ko je pogojni odpust potekel, se lahko pogojni odpust prekliče v 1 letu po njegovem preteku

IV. POMOČ OBSOJENCEM PO PRESTANI KAZNI

- pomoč po prestani kazni je **postpenalna pomoč**, ureja jo ZIKS
- njen namen je **odstranjevanje težav**, na katere naleti odpuščeni obsojenec, in **urejanje njegovih življenjskih razmer**, da se bo lahko vključil v normalno življenje
- odpuščeni obsojenec potrebuje zlasti **osebno pomoč in vodstvo**, ki naj mu pomaga prebroditi težave in olajša vključitev v normalno življenje
- zagotavljajo jo **kazenski zavodi in strokovne službe socialnega varstva** v občini, kjer bo obsojenec prebival
- postpenalna pomoč obsega:
  - pomoč pri začasni nastanitvi in prehrani
  - zagotovitev potrebnega zdravljenja
  - ureditev novega okolja, v katerem naj obsojenec živi
  - pomoč pri urejanju družinskih razmer

- pomoč pri iskanju primerne zaposlitve
- pomoč pri strokovnem usposabljanju
- materialno pomoč za najnujnejše potrebe

ODVZEM PREMOŽENJSKE KORISTI, PRIDOBLENE S KAZNIVIM DEJANJEM

I. POMEN IN PRAVNA NARAVA ODVZEMA PREMOŽENJSKE KORISTI

- nihče ne sme obdržati premoženjske koristi, ki jo je dobil protipravno oz. s kaznivim dejanjem
- premoženjska korist so denar, dragocenosti in vsaka druga premoženjska korist, pridobljena s kaznivim dejanjem
- če je premoženjska korist pridobljena s kaznivim dejanjem ali zaradi njega, jo je **sodišče dolžno odvzeti**
- **odvzem premoženjske koristi se lahko izreče ob:** obsodbi na kazen, pogojni obsodbi, sodnem opominu, izreku vzgojnega ukrepa, izreku obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v zdravstvenem zavodu, izreku obveznega psihiatričnega zdravljenja na prostosti.
- odvzem premoženjske koristi je **kazenskopravni ukrep posebne vrste**, to **ni kazenska sankcija**
- namen ukrepa je **vzpostavitev premoženjskega stanja**, ki je obstajalo pred storitvijo kaznivega dejanja
- dovoljen je zoper storilca in zoper tretjo osebo, na katero je bila premoženjska korist prenesena
- odvzem premoženjske koristi se izreče kot obvezen ukrep s sodno odločbo

II. NAČIN ODVZEMA PREMOŽENJSKE KORISTI

1. ODVZEM PREMOŽENJSKE KORISTI STORILCU

- storilcu se odvzame denar, dragocenosti in vsaka druga premoženjska korist, pridobljena s kaznivim dejanjem
- če storilcu premoženjske koristi ni možno odvzeti, ker je z denarjem kupil predmete ali je dragocenosti zamenjal, se mu naloži plačilo denarnega zneska, ki ustreza pridobljeni premoženjski koristi
- v opravičenih primerih lahko storilec pridobljeno premoženjsko korist odplača v obrokih (*v največ 2 letih*)

2. ODVZEM PREMOŽENJSKE KORISTI DRUGIM OSEBAM

- če je storilec prenesel premoženjsko korist na drugo osebo, se premoženjska korist odvzame drugim osebam:
- če je storilec prenesel premoženjsko korist **na kateregakoli prejemnika** sta za odvzem potrebna 2 pogoja:
  - objektivni pogoj: korist je bila prenesena neodplačno ali za plačilo, ki ne ustreza dejanski vrednosti
  - subjektivni pogoj: prejemnik je vedel ali bi moral in mogel vedeti, da je bila korist pridobljena s kaz. dejanjem
- če je storilec prenesel premoženjsko korist **na bližnjega sorodnika ali zakonca** (*za bližnje sorodnike štejejo: sorodniki v ravni črti, brat in sestra, rejnik*), za odvzem zadošča objektivni pogoj:
  - objektivni pogoj: korist je bila prenesena neodplačno ali za plačilo, ki ne ustreza dejanski vrednosti – korist pa se ne odvzame, če bližnji sorodnik dokaže, da je zanjo plačal celotno vrednost

III. VARSTVO OŠKODOVANCA

- **oškodovanec** ima pravico, da v kazenskem postopku **uveljavlja premoženjskopravni zahtevek**

- odvzem premoženjske koristi sodišče izreče le, če s tem niso prizadete premoženjskopravne pravice oškodovanca
- oškodovanec ima pravico, da se **njegov premoženjskopravni zahtevek poravna iz odvzete vrednosti ali izterjanega zneska**
- odvzem premoženjske koristi je v razmerju do premoženjskoprnega zahtevka **subsidiaren ukrep** – varstvo oškodovanca s premoženjskoprnim zahtevkom ima prednost pred odvzecom premoženjske koristi
- **premoženjska korist se odvzame samo**, če oškodovanec ni znan, če ni prijavil svojega premoženjskoprnega zahtevka, če mu ni bil prisojen premoženjskoprnvi zahtevek, če je premoženjska korist pridobljena s kaznivim dejanjem večja od premoženjskoprnega zahtevka oškodovanca
- KZ določa posebno varstvo za oškodovanca:
  - če je oškodovanec prijavil premoženjskoprnvi zahtevek in ga je sodišče napotilo na pravdo, lahko zahteva poplačilo iz odvzete premoženjske koristi, če začne pravdo v 6 mesecih po pravnomočnosti sodne odločbe, s katero je bil napoten na pravdo in če zahteva poplačilo iz odvzete vrednosti v 3 mesecih od pravnomočnosti sodne odločbe, s katero je ugotovljen njegov zahtevek
  - če oškodovanec ni prijavil premoženjskoprnega zahtevka, lahko začne pravdo za ugotovitev zahtevka v 3 mesecih od dneva, ko je zvedel za sodno odločbo, s katero je bila odvzeta premoženjska korist, oziroma najkasneje v 2 letih od pravnomočnosti sodne odločbe o odvzemu premoženjske koristi; oškodovanec zahteva poplačilo iz odvzete premoženjske koristi v 3 mesecih od pravnomočne odločbe, s katero je ugotovljen njegov zahtevek